

Pitäjä pitäjältä

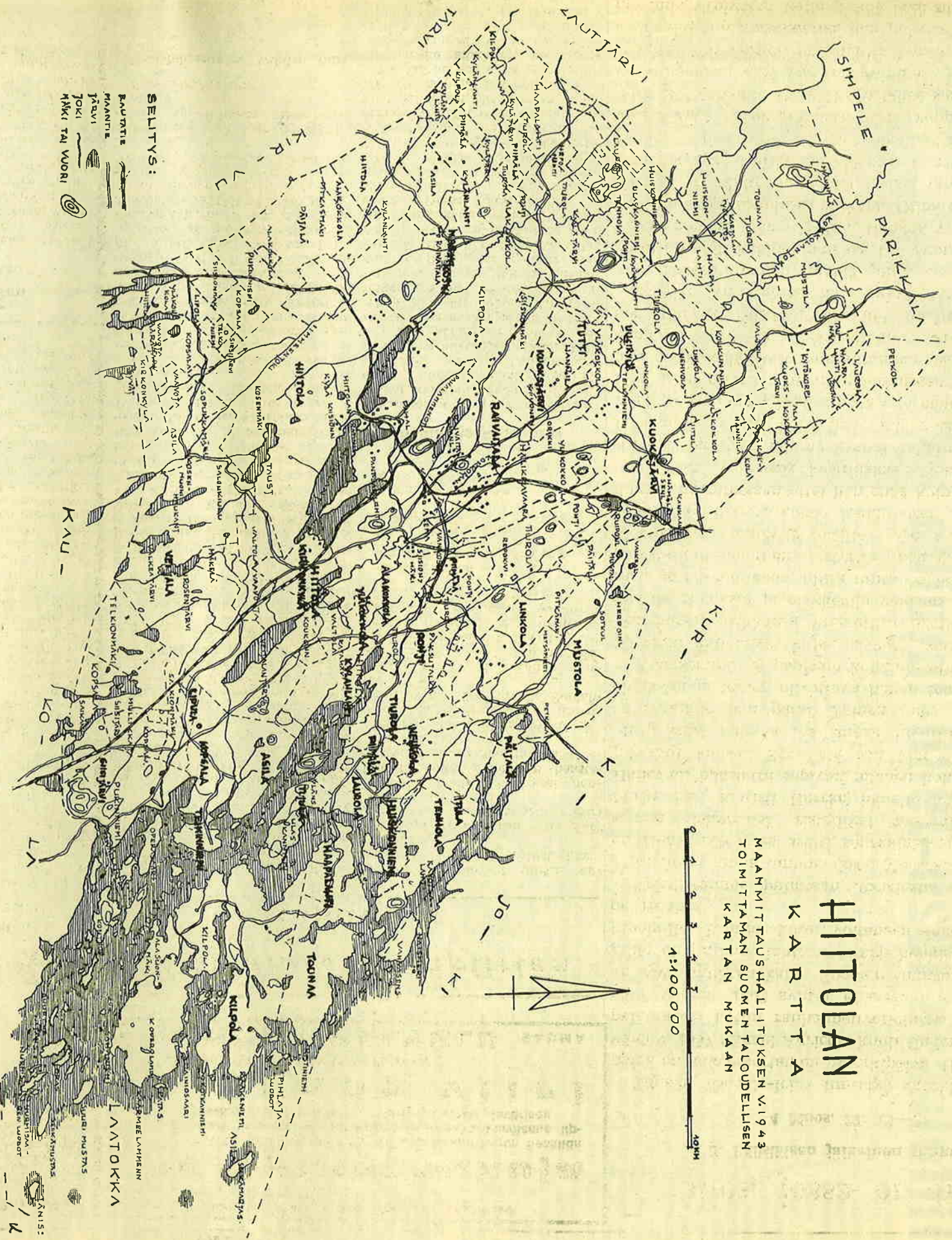
HIITOLA

HIITOLAN

K A R T T A

MAAHMITTAUSHALLITUKSEN V.1943
TOIMITTAMAN SUOMEN TALOUDELLISEN
KARTAN MUKAAN

1:100 000

Hiitola — 8.000 asukkaan ja 40 kylän vauras ja kaunis kunta

Tämä Karjala-lehden Hiitolan liite palauttaa mieleemme luovutetulle alueelle idäneen kauniin ja vauraan Hiitolan pitäjän. Liite-aineistomme on koostunut pääasiassa hiitoilaiden lähettämistä kirjoituksista ja kuvista. Niiden aihepiiriä ei ole sanottavasti ennakolta valittu. Ne ulottuvat kuntamme, aatteellisten ja taloudellisten yhteisömme ja erinäisten yrittäjäalojen piiriin vanhassa kootipitäjässämme, niin rauhan kuin sodankin edesmenneitä kunnan merkkihenkilöitä ja tuoda esille uuden koulutetun hiitoilaispolven kasvatteja. Suurin osa kirjoitajistamme muistellee rauhanneossa menettämääme Hiitolaa, sen rikkaista luontoa ja siellä suoritettua monitoista työtä. Kirjoitajillemme vastaanotettu pakinasaalais todistaa lujaa kiintymystä vanhan kotipiitäjän muistoihin.

Tässä yhteydessä ei ole ollut syytä pitäjämme tarkempaan historialliseen, sillä v. 1958 painettu Kurkioen kihlakunnan historia ja kenraalimajuri Väinö Väinön kirjoittama Hiitolan historia — samana kirjana — on levinnyt jo yli kahdentuhannen

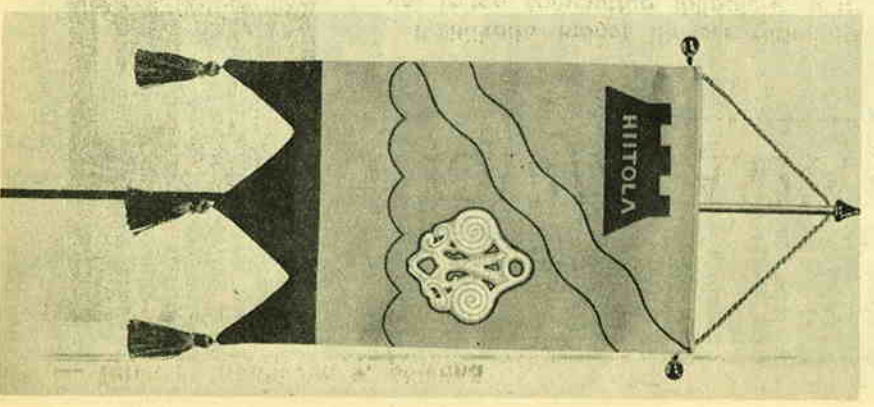
kappaleen määräisenä ja tätä historiateosta on edelleenkin saatavana pitäjäsäätälämme Porissa. Lisäksi fillohorj Ilvor Kampininen kokoaa ja kirjoittaa parhaallaan Hiiti-Säätäjän kustantamana Hiitolan pitäjän- ja kyläkuvasta, joka tulee sopivalla tavalla tydentämään em. Hiitolan historiaamme.

Hiitola sijaisi Laatokan länsirannikon keukiosassa — Kurkioen ja Kaukolan välissä — joten sitä voidaan pitää luovutetun alueen Keski-Karjalaa kuulvena. Hiitola oli voimakas ja edustava maatalouspitäjä. Se oli viljan ja karjalaisuusruokien ylituotantopitäjä ja ulosmyyjä. Hiitola oli myös huomattava hevoskasvatuspitäjä, ollen vanhaasta tunnettu hyvästä hevoskannastaan. Pitäjässä oli lukuisia suurekoja kartanoita, joista monet olivat peräisin lahjoitustamaco-aloilta. Hiitola oli myös ulospäin laajemmallekin tunnettu kuuluisasta Pöösätän ja viimeisinä Hiitola-ajan kymmenlukulina suuriksi patsuneista toukkouunmarkkinoitaan. Jatkuu 2 siv.

HIITOLA-STANDAARI

Hiitola-standaarin on suunnitellut taitteittija Tauno Häkkinen. Standaarin kolmiakoinen musta alaosa siinä riippuvuine punasiemenpimeen kuvasaa lähinnä Karjalan yleisistä historialluksista. Sen ja haalempunaisten yläosan välissä oleva laimekas sinikelta pelkistä Hiitolan sijaintia Laatokan rantapitäjä ja standaarin yläosan vino sinikaista taas Hiitolan pitäjän halki virtaavaa Kokkolan (Hiitolan) jokea. Yläosan musta kuvio symbolisoi Hiitolassa olleita järkkäseindmistä vuorta — esim. Linnavuorta — ja keskiosan korukuvio tuo esille Hiitolasta löydetyn kivikauden aikaisen pronssisen ketjunkan-naitimen, joka on säilytetty Kansallismuseossa.

Standaarin valmistajana toimii Taitopaino, Tampere, ja kustantajana hiitoilaiden omistama Hiiti-Säätäjä, joka standaria varten on pidetty myytävänä myös Hiitola-kesäjuhlien juhlapaikkailia Porissa.

Maatalous- ja osuustoiminnasta Hiitolassa 1920-1930-luvuilla

Ensimmäisen maailman sodan päätyttyä ja maamme saavutettua itsenäisyyden sekä 1918 käydyn vapaussodan jälkeen olojen vaakaannuttua alkoi maassamme nopea nousun ja kehityksen aika, joka ulottui kaikille elämän aloille. Yksityinen yrityskehitys sai entistä enemmän jalansijaa niin teollisuuden, kaupan ja maataloudenkin piirissä. Tätä nopeaa eteenpäin mentoa ja nousukautta jatkuu 1930-luvulla saakka, jolloin ns. puolausti hidasutti yleistä kehitystä, tarkemmin sanottuna vuosina 1929 - 31. Talouselämän jälle elytyä jatkuu tuota kehityksen aikaa vuoteen 1939, jolloin talvisota keskeytti kaiken toiminnan. Voidaan sanoa, että vuosina 1919 - 39 eli kahdenkymmenen vuoden takavälisen talvisodan alkua oli Hiitolassa niinkuin muullakin Karjalassa ja koko maassa tasaisesti nousun ja edistyksen aika kalkilla aloilla. Meitä hiitolaisia kiinnostaa entien oman pitäjämme kehitys ja eteenpäin mento.

Hiitola oli maatalouspitäjää sillä teollisuutta oli melko vähän sen jälkeen kun Pekonlahden sahan toiminta lopetettiin 1920 - luvun puolivälissä. Maanviljelys ja karjainhoito kuljivat aina rinnan ja pääpaino panitiinkin näiden elinkeinoaharjojen kohentamiseen, kun 1920 - luvun alussa olivat karjan tuotannon veit vaatimatonta. Mutta kun havaittiin, että karja on se, jonka avulla saadaan rahattua ja kohoamaan talouksissa, alettiin kiinnittää entistä enemmän huomiota karjanjalostukseen hankkimalla siitoseläimiä hyvätoimuisista karjoista ja otettiin käyttöön uusina ruokameteleitä, AIV-rehnu, juurikasvit, viljelyslatdun ym. sekä rakennettiin ajankärsäisiä karjajansoja. Näiden toimenpiteiden avulla alettiin saada karjan kautta parempia tuloja.

Maanviljelystä ruvettiin myös kohentamaan. Oli hankittava uusia koneita, uusia siemenajakkaita, tukusten tilojen peltoala lisäantä, ja parantavaa ja öljytoiminnan kautta, pellon tuotto ja hehtaan

Hiitola 8.000 . . . Jatkoa I siv.

Hiitolan pitäjän pinta-ala oli 463,8 km² ja asukkaita 1930-luvulla 7.500-8.000 henkilöä. Pitäjässä oli 40 kylää. Viljelypinta-ala 10.500 ha. Tilastojen mukaan oli pitäjässä hevosia 1.300, lehmää 6.500 ja sikkoja noin 2.000 kappaletta.

Suurelloisuus ei Hiitolassa ollut Pekonlahden Sahan toiminnan lakkauttamisen jälkeen. Näkyvinä teollisuutta edustivat eräät piensaahakokokset, nahka-, huopa- ja riviyliteollisuus.

Vilkkaan tietyseisemansa ansiosta pitäjän keskus - Hiitolan asemasta - kasvoi 1920 - 30-luvulla huomattavaksi liiketoimintakeskukseksi, joka suunnassa määrin karsi vaurioita talonhoituri talvi- ja jatkoisien ponnittelussa. Talvisodassa laskeutun Hiitolassa säilyneen rakennuksia noin 85 % ja asukkain palanneen vuoteen 1944 mennessä 88 %. Peltoista oli siihen väliin jälle viljelyksessä yli 90 %.

Hiitolalsten lopulliset sijoitus-kinnot alueuuvuuden jälkeen ovat: Ahlainen, Honkajoki, Kaanaupää, Karvia, Kullaa, Luurva, Merikarvia, Nakkila, Noormarkku, Sitkanen, Urvia ja Porin nykyinen Kaupunkialue.

Hiitolalaisen pitäjäsäätiön Hiisi-Säätiön - kotipaikka on Porlan kaupunki, josta on myös tullut useimpien Hiitola-juhlisen pitöpaikka. — H. L.

risadot alkoivat lisääntyä. Tulon tässä yhteydessä mainittakski, että takaisinvaltaus vuosen aikana kahlissa viljelysvalkeuksista huolimatta huutettiin Hiitolasta viljaa yleiseen kuluutukseen yli kansanhuoltoviranomaisen määräämien tavoitteiden. Kaikki edellään mainitut toimenpiteet vaikuttivat hyvinvoimin kohoamiseen ja pitäjän asukkaiden vaurastamiseen. Kaikki jällellänen edistystoiminta vaati taloudellisuudessa mielessä entistä taloudellisuutta 1920 - luvun alkupuolella perustettiin Martta-yhdistys työkeuhon, maamiesseuroja, tarkastusyhdistyksiä, somiosuuskuntia, ym. taloudellista yhtiymiä, suunnitelman tekoa varten päätettiin eri alojen neuvotia. Kun suunnitelman toteuttaminen vaati viljelijöiltä sekä heidän yhtiymiltään varoja, oli toisinaan turvaututtava lahjansaantihin. Hiitolalaiset olivat taloudellisesti ajateltavaa väkeä, lainaa ei otettu turhanpäätien, niillä rahalla piti saada myös jotakin aikaan. Rahalaitoksina olivat 1930-luvun lopulla Säästöpankki ja osuusloiminallissella pohjalta toimivat 8 osuuskauppa pitäjän eri puolilla, jotka 1936 yhdistettiin yhdeksi Hiitolan Seudun Osuuskaassaksi. Edelläänmainitut rahalaitokset hoitivat niin yhteisöjen kuin yksityisten raha-asiat.

Osuusloimininta oli saanut Hiitolassa vankan jalansijan, ensimmäinen osuuskauppa oli perustettu 1904. Osuuskauppatoiminta oli alkanut 1907, jolloin Hiitolan Osuuskauppa perustettiin. Kun tämä jakautui kahta 1917, jatkoi Keski-Karjalan Osuusliike toimintaansa OTK-laisena Hikkeenä ja samana vuonna perustettu Hiitolan Maalaisien Osuuskauppa, myöhemmin Hiitolan Osuusliike, SOK - laisena osuuskauppana. Nämä osuuskaupat kasvoivat ja laajensivat liikkeitään jatkuvasti. Hiitolan Osuusliike oli jäsenenä SOK:ssa, YOL:ssa, Hankkijassa, Varassa ja Karjalassa. Hiitolan Osuusliike hoiti myös valtaosan jatkuvasti lisääntyvästä maataloustuote - ja

EINO HUITTINEN: HIITOLA MARKKINAT

No toika työ vanhempi väk ai-naki muistusta, ko siel Hiitolassa oli ne suurat markkinat ain kev-välillä? Sindhä sitä kaik varustantuit mäsennä, kuka minnikiliasit ev-väl. Minu iha pitänytki hoastoa kalittelä näist markkinoist li-seä, sil sellasii markkinoi ei olt-koä lahseuvuui juur missä. No tietysti Viipuris, mut sehä onki assii iha toine.

Nää markkinat olitit ain toukokuun alkuun. Päljo sin kokk-koutu kansoa, ol nuorta, lasta se-ka vanhoa. Sitä neät talve pitki markkoi sespeltti, visust nästyki kolikkoa solmie keärititti. Sit kev-väl, kuka voa sunnk kymel ky-ken, sindhä sitä markkinoil rien-netti. Siel palkast toisje kävellä maaleksitti, veinästä ja punasta limonoati litkitti.

Kyl se olti ihme herkkuu, efeit meist lapsist, se veinänie ja punane limonaat. Mont kertoa ko tuiul kovast, ni ne vehnäpölyt ol-lit harmaat pölyst ja hiekaast. Hieka sentko voa rutis hampais, mut mänhä se tok limonaati kans kulkust alloa.

Ustjast sihie markkina aikoa ol oikei likane ja kirane kel, sin meinas jeänä ne huonot paini reuhkat kii savvee. Mie mustan vilh hyväst yhe iustin tappauk-sen. Yks sellane sotrii reponk-

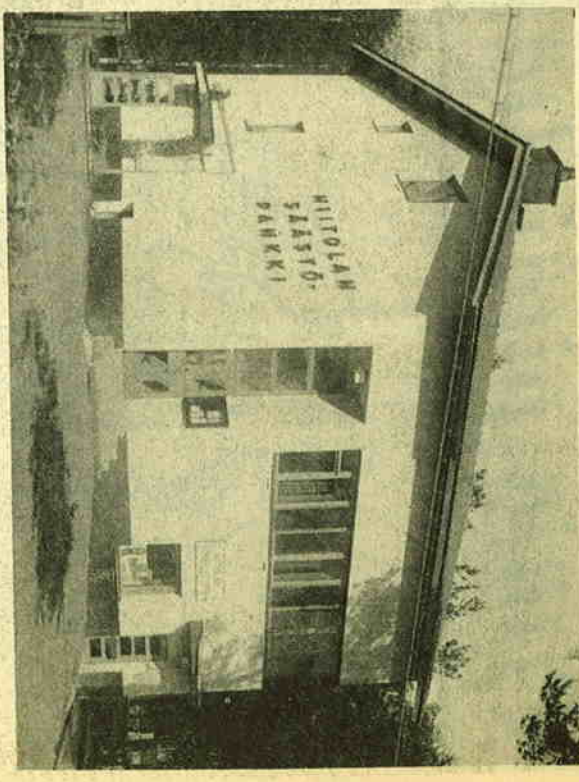
tarvikkekaupasta Hiitolassa. Siitä oli ajanmukaisen sekatavarakau-pau lisäksi ruokatavara - ja kir-jakauppa, leipomo ja kahvila sekä 6 sivumyymälää. Toimiala laajennettiin nykyaiseksi liikelokaloksi muutama vuosi ennen talvi-sotaa.

Osuuskauppojen ja kassojen ohella muodosti Mädonnynti-pitäjän osuuskauppa laajan ja hyvin merkittävän osuusloiminan haaran. Vuosisadan alkuyömeninä läinettiin mattoa Viipurin ja Pietariin, mutka kun 1920 - luvun alkupuolella matonäärät huomattavasti lisääntyvät, katsottiin oman myyntijärjestön perustaminen tarpeelliseksi. Hiitolan Mädonnyntiosuuskauppa perustettiin 1922. Alkuaan otettiin mattoa vastaan osuusliikkeen piharakennuksessa, mutka 1924 valmistui oma talo, joka toimi maidon vastaanottoasemana vuoteen 1939. Kun nämä hllat kävivät ahateiksi, rakennettiin rautatien yläreun uusi kaksikerroksinen maidon vastaanotto - ja meijerirakennus. Osuuskauppaan levalisuus näyti toivotikkaalta, mutka emenkun uusi rakennus ehdittiin saada täysin valmiiksi, vaurioitui se talvisodan pommituksissa käyttökeuhottomaksi. Munanmyyntistä huolehti aikaisemmin Hiitolan Marttayhdistys, mutka 1930 - luvulla perustettiin Hiitolan mnamannyyhtöosuuskunta, joka toimi mädonnnyhtöosuuskunnan huoneistossa, toimittaen mmuat edelleen osuusloiminallissille keskusliikkeille.

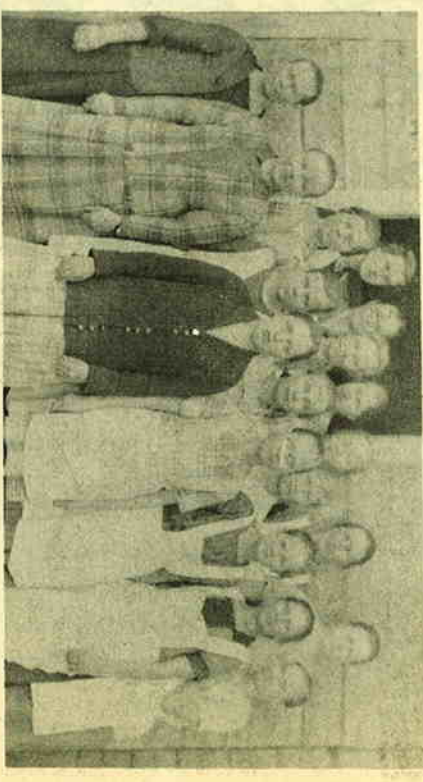
Hiitolassa toimi lisäksi pienempiä osuusloiminallissia yhtiymiä ja osuuskauppa eri puolilla pitäjää. Hiitolalaiset olivatsivat yhteistoiminnan ja osuusloiminan merkityksen siksi he olivat liittymät niihin jäseniksi ja toimivat niissä. Näiden osuusloiminallisten laitosten ansiosta kohosi Hiitolan taloudellinen elämä ja vauraus huomattavasti 1920 - 30 - luvulla. Hiitolalaiset ymmärsivät, että yhteistoiminta on voimaa. Senaiksesta toiminnasta on enää vain muistot jäljellä.

harmmeine tyttölaps jäi jalostioa kii savvi. Voi veikkost, heähä läit iri peässä. Sen polkkakaver koitti sitä auttoa yleä, mut ain ko hyö salvat toise jalokose ir, ni toine tartti kahta lujemmi kii. Sit heil viel käi sellane kommel-lus, jot hyö koatuu läsähtit yhtelemmeiat siie savvällä! No työ-hä arvoatta milhane sijn ol sivo-ja harmittuha se viel, ko toist ympäri olivat eivät mälittäet ol-ja nauroa tirksumatta. Mie tuulen jota hell mänki se loppupäivä meä-työjyvä ja savvialles savvii pois toisista. Kuka senkeä tiekeä, valk moa heist. Ken tiekeä valk oiski loppuikkäse joutunut pitämää huolia toisista.

Monelaisista siel ol iustii ja leikkii, soi poseeliivit, huus help-po Heikki! Heä moi eän kahhina ja huutamiset luskoa. kapusta. Ylijykyneä, lautasta, mon sai keä-rön kainalohie valkei kevent kunnolle sautaa aukassa. Siel myöti monelaisista syötävä, ol Viipur rinkeli, ol Sibos Miina rasta ja karannumii nrytäs. — A, tulkkoha työ veät osta-moa, huus Viipur matam, teäi on-sitä tos hyväveä Viipur-rinkeliä. Ek-

HIITOLAN SÄÄSTÖPANKIN v. 1934 valmistunut toimitalo, jonka pirtustukset oli laatinut arkkitehti Jalmari Lankinen Viipurista. — Kuvan lähetti Heikki Laulainen, Helsinki.

Karjanhoitokurssit Marjakoskella v. 1927. — Kuvan lähetti J. Slink-konen, Imaatra.

Vasojen marattaterho ompelullisessaan. — Kuvan lähetti Kerttu Nokelainen, Lappeenranta.

tähä työ tok kukkoa meä kottih-na, jot että ostas erähtää rinkeliä kokevveks. Kuulkoaha työ, ko neä min rinkeliin ei uokkoa mit-tävällistä pulloa, täst ko pa-lani haukkoasta, ni se het pelkal-kiele peä sulloa. Sitä ko viel varis kovhukupis kastoja, ni sihie makkuu ei uokkoa kelleä samo-mista vastoa.

Monelaisista siel ol rahamoani-tukset, sirkukset, laululirihukset, seurataloi tanssitrentitukset, meä-syrjäs korttipelit viinakauppit ja muut huvitukset. Pösö pumases makasimus näyeltii elävii kuvvii seurataloi toas tanssii jyttyteitti oikei urakal, ol neät sellast kahe tunni löysit. Sen ver pietti väilli, jot soitajat saivat käyvää tarpeil-lisi asselluoa ja sivunajat kihveliä ja merial kerkesit mähta enempi roski ja savviloil pilhät. Toas alko samaa mylläkkä, kyl sin semmaka soitajat saivat nyhtää yhtenäsi kurttujoa. Pöly ol salis ko otra-ahosta puies, mut ehä se näyttänt ki.

Mut sit ko mähti hevosolantii, ni siel vast olti huisketta, ol moneellaisista eänä ja kuisketta. Kaik kyötät humalaisit putka pannoil hampoot hyvät, polivet suoril. Ukoi